

ACC. N:R. M.10820:1-87.

Landskap:

Västergötland

Upptecknat av:

se svaren!

Härad:

Diverse h:r

Adress:

Socken:

" s:r

Berättat av:

Uppteckningsår:

1948

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

<u>Från</u>		
	<u>Helmtak</u>	
	<u>Ala härad</u>	s. 1-4.
	<u>Gudhems "</u>	s. 5-8.
	<u>Kinda "</u>	s. 9-20.
	<u>Kindsjärnings härad</u>	s. 21-24.
	<u>Kåkinda "</u>	s. 25-28.
	<u>Kållands "</u>	s. 29-32.
	<u>Skänings "</u>	s. 33-44.
	<u>Vartofta "</u>	s. 45-53.
	<u>Vadsbo "</u>	s. 54-67.
	<u>Vilske "</u>	s. 68-76.
	<u>Viste "</u>	s. 77-87.

s. 1-87

LUF 62.

Skriv endast på denna sida!

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?
När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

M. 10820:35.

11) Nej. Det har jag aldrig sett begagnas.

12) a) Om präglades all halmen, träsleds med
vi kallad slaga. I samma tid används ett
vi kallat långhalmesark. Sedan hälls det på
b. Vass har jag försämnt här på orten vid. 39.

13) a) Ja

b.) Ja. Det klippas med en slas sax

c.) En del mästare använder sax och klipp-
ta öppen, som vi kallar det här, en del
använder en trökil och håll under under
han kugg med en yxa

d.) Nej. inte numera.

14) a) ^{2. 40.} b.) Om ett hål uppkom i taket
görs detta rent, sedan träs halmen in
i hålet i samma riktning som vid utläggning
till hålet var väl fyllet.

12) Mästaren, kändaren samt 2-3 konst-
lingar. Dessa inte får gå in under halmen
ligger upp denna på taket. Dessa upp med hand
hållas en en

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

Om det är något särskilt som anknyter
vill ha en kopia av så skall jag det ganska

16/ M. 10820:36.

Ju i min ungdom har jag på denna tak.
när han jag inte minner.

17) Här på arten lades taket på slädda på
kallade skinn.

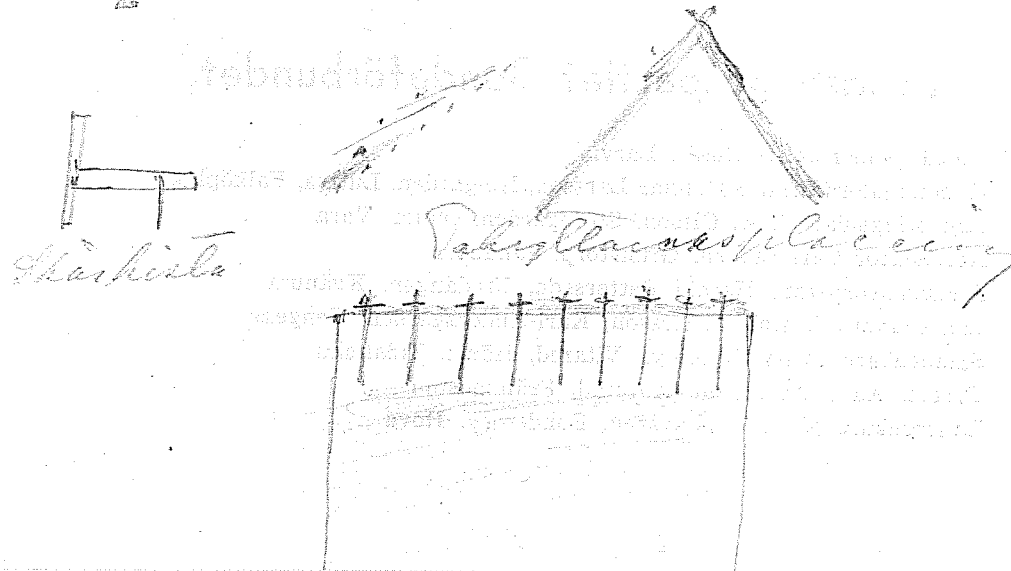
18) Här ej förskennat här på arten på länge
men jag minner många gånger i min ungdom
tilltals med kalen, när sedan lagts ett lager
med tärn. Detta troligen för att släddan
ej skulle vara så slät.

19-20-21. Vågar egentligen taktäckare finnes
numera ej. Här på min gård fanns förr
ett slätt kalen. Den yngre var jag
med och tilltals till nästan varje år. Så
jag minner mycket nogga har det
hela gäst till. Jag är ingen mästare och
någon ridan som kunde kunnat praxera
har ej kunnat antäffas. Men jag har för-
slädd det hela så gott jag kunnat.

ACC. N:R M. 10820:37

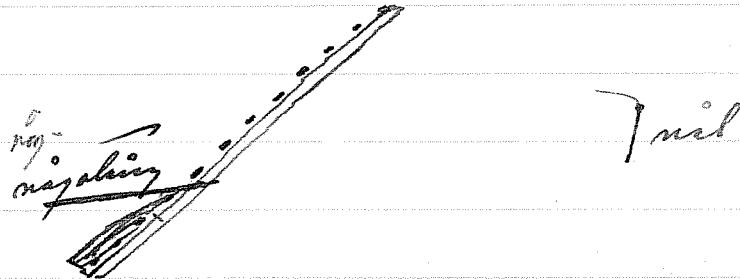
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10820

M. 10820:38.

Bil. 1

Denna någaling (eller staka) flyttades, allt efter
 som mästaren breddade ut halmen, av kindaren,
 som sedan han någde med ena konst trädde
 omkring en ridja eller träd. Var det en ridja
 så gjordes en så kallad hurra eller hand, precis
 lika som när man kinder en halms kärna anasunders
 träd så hade han en tång och drag åt med.

M. 10820:39.

Bil 2) halmen, för att denna skulle bli så ren som
mijligt gick att få den ^{fri} för. Li behandlad
halmen blev det bra tack an.

Halmen lag gavs i en kask
med några pinnar.

M.10820:40.

Bil 3

14 a. Huv ryggas ett Tak.

Här i Västergötland kallas Detta
ett mårna Taket. Det tillgrips
så ett masser med lår halva
bredas ut på marken och
påställes med natten. Detta
för att halven skulle lägga
sig hård och fast på ryggen
av Taket. En sådan lög tygg
med tunna ryttare håll sig
i många år cirka 7 a 10 år.

376

303/122d

Acc. n:r M. 10820:41

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Skänings

Socken:

Norra Vinga

Uppteckningsår:

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Gunnar Karlsson

Adress:

Botary Vängslid

Födelseår och födelseort:

1891 Norra Vinga

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Ja.

Med järntråd och vidjor.

Nej.

(a) 50 procent.

(b) 60 procent.

(c) 75 procent (d) 95 procent.

Ja.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Nej.

Först läggs halmen en flöta på varje läkte sedan en spröt som blindes med träd i läktan.

Täcktrake, sax, täcknål, räfra

Nej.

Täcktraken är en bräda 40 cm lång och 20 cm bred med hantag på ena sidan refflad.

Saxen är en träcksax. Nälen är en $\frac{3}{8}$ rundjärn 70 cm lång med ett hål i ena ändan.

10. Nälen till att sticka genom halmen eller (vass) från spröten och läkten tillbaks till spröten där man binder ihop träden och drager åt så att det blir fast.

Saxen till att klippa jämnt taket med. Brädan till att slå upp takets bredd. Räfran till att räfa taket rent från lös halme.

M. 10820:43.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

Nej.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

(12 a.) Halmen redas och bindas i små kassar
endast den raka delen den trasliga kasseras
(b.) Vassen den skördas på vintern då det är
is den skäres med skära, men kan även
skördas med sjöstrbindare i nuvarande
lid läggs i mindre högar eller stökar.

(13 a.) Båda delarna

(b.) Ja

(c.) Klippes till en jämn kant.

(d.) Bj halmtak men vasstak.

(14 a.) Först läggs med halmsedan hänger
annan takskäggarna eller påtklappan som det
kallas på denna trakt.

(b.) Mindre knippen av halms stöcks in det söndriga
hållet klippes, packas med täckvattnet.

4 st = 1 täckare 1 bindare 2 hantlangare.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

På västhusen.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

På läkt.

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Nej. Men för 25 år sedan.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Inom Norra Vänge.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Ja. Lantbrukare.

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

365

230/129d

Acc. nr M. 10820:45.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Härad:

Socken:

Uppteckningsår:

Västergötland

Västbocka skb.

Darebyr

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Adress:

Födelseår och födelseort:

August Levin Larsson

Alleröys Tidaholm

1859 Nyshagen Darebyr

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Jä på min följande besvare egen gård
Tår med bedjar min senare med
galliserad jämtad
Slagtröskad rågholm senare löst
på rågholmsbänk och bunden

Mycket ringa
Flera ställen nästan allmänt
Ja

M.10820:46.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Bindes ^{med liden} om stäng ~~om~~ stängen och lig rässtunga
Täckrakar att slå ^{halmen} upp så bärfe blek blu jämt
Tängen att vrida åt halmen om stängen o spriat
Täckrakar täcknål en stor skrävra läng
och en stor sax trädgårdssax ger bra

Nej

se sid. 49

M. 10820:47.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

Nej.

Halmen bindes till första bleken vid takfoten
till små hövar 15 cm i gemensamring
sedan i de andra bleken fjäcken 25 cm alla
hövar hugges jämna i stubbänden

Gör ett täcke på gamla tak da användes
täcknalen
Gör med saxen
Hjälperes jämn

Lägges ett mycket tjockt av täcked halmen oist
en sling ovanpå som pallen hänges på
Pallen hugges de gran eller furu 10 cm
i störanden 2 meter långa o sättes ihop två
i den smala änden o hänges över takisen
25 cm emellan
4. en på becken 3 på taket

M. 10820:48.

Nej.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Ja stänger 15 cm grova 30 cm emellan
som balmen lägges på

Nej.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja så gott jag kan.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Ja min egen gård 1945

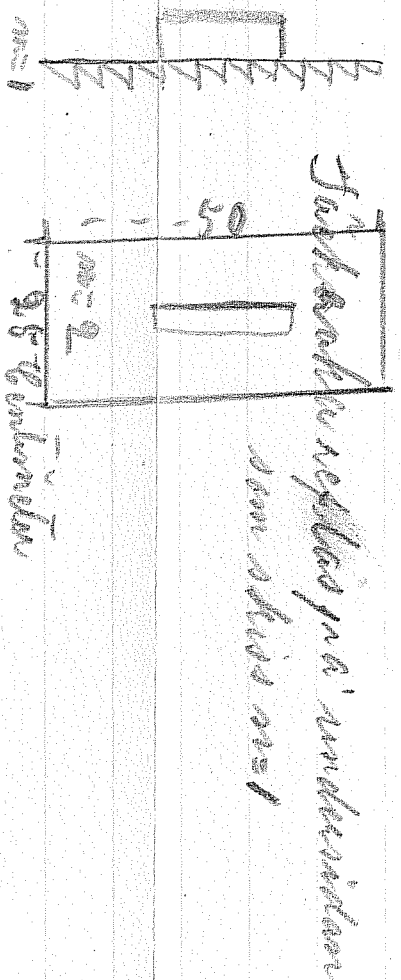
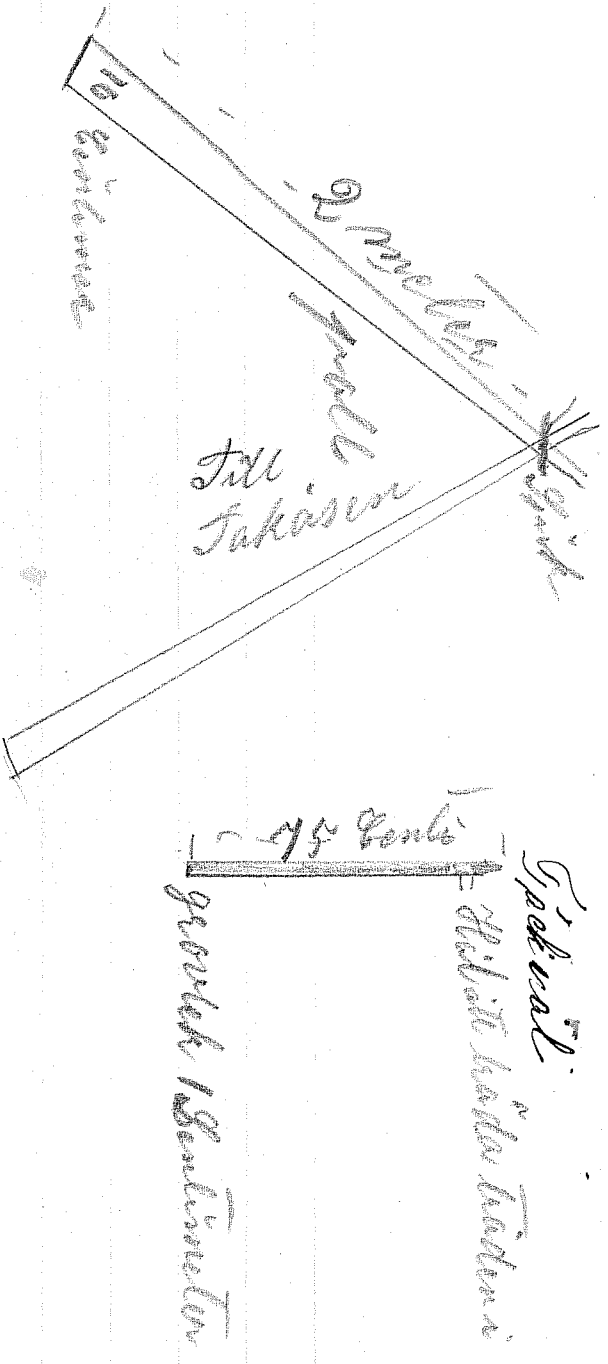
21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Lantbrukare

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

M. 10820:49.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

ky. hem. kassan
Måttas
idrottsh

364

230/199 d

Acc. n:r M. 10820:50.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Härad:

+ Socken:

Uppteckningsår:

A

A

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Adress:

Födelseår och födelseort: 1871

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Nej

vidjor eller snöre

Nej

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på *ortens dialekt*.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Kry

Täckraden Täckraden

Kry

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?
12. Hur beredes
a. långhalmen?
b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?
13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?
b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?
c. Hur behandlas takskägget?
d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?
14. a. Hur ryggas taket?
b. Hur lagas ett söndrigt tak?
15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

Nej

halmen brukar i små skärvar
skäras jämnt i naturhalmen

ja

Nej

ja

Ja

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

313/187d-188c

Acc. n:r M. 10820:54

LUF 62

408

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: Västergötland

Härad: Vadsbo

Socken: Torsö

Uppteckningsår: 1947

Uppgifterna lämnade av

Namn: (Nils Forssell) Frans Audenblom

Adress: Prästgården, Torsö.

Födelseår och födelseort: 1899, Göteborg

1866

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. Ja, bådaådera.
2. Ja, bundna vid äser, slänor /trinda/, barkade, förr björkvidjor, numera ståltråd.
3. Nej.
4. För 50 år sedan var der bara halmtak eller vass-tak på ladugårdar, nu är det mest spån.
5. Ja, bindestänger.

M. 10820:55.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på *ortens dialekt*.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

6. Isolerade.

7. En man stod i laet / ladan/. Han hade en stång med ett hål i ena ändan. En man ~~stod~~ var på taket, där han bredde ut halmen medan en annan man på taket band. Stången hölls upp, varvid tråden stacks in och ~~hålls kvar~~ det bands, varefter stången togs ner igen. Så upp och ner...

8. a. Tång att nypa av tråden med, vävsrivor att rävsa jämt och fint med, stång, yxa, tjuga, sax,

b. okänt.

9. Liten hovtång, vanlig riva, 2 meter, stångens längd beror på ladans höjd, täljyxa att använda vid yvsen,

10. ---- se ovan. 9., 8, 7.

M.10820:56.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

11. På sommaren användes intet därav. "På vintern går det inte att täcka på grund av köld och snö".

12. Hur beredes
a. långhalmen?

12. a. den häcklades rak och jämn. Var den trasslig, togs den ut med rivan.

b. vassen?
När och hur skördas den och hur förvaras den?

b. bereddes ej. Den skördades vintertid, på isen, lades i stack eller ock inomhus men då ej i stack, utan hur som helst.

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

13 a. Endast ifråga om halmtak täckes det utanpå det gamla taket.

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

b. Ja, nere vid ^{ytan} ~~av~~ysan., medelst en brädlapp och yxa.

c. Hur behandlas takskägget?

c. Beskäres.

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

d. Nej.

14. a. Hur ryggas taket?

14 a. Med båshalm /lös halm/ och pålar, antingen tre alnar eller ner till yvsan, bra tätt, fastbor-
~~bx~~ rade i övre ändan /pålhål/ och käpp instucken.
b. man rev av en del av den gamla halman, band fast denna jämte ny halm.

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

15. 2 - 3 personer. Se ovan nr 7.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindskejderna till fäste för takkäggar? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.

16. Nej.

17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?

17. "Äser heter det här och inte läkt".
Lades alltså på äser eller läkt.

18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen?

18. Nej, utan på boningshus lade man torv och näver.

19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?

19. Nej. Min sagesman, f. snickaren Frans Andersson, f. på Dillö i Torsö socken, har inte mycket mer att berätta än detta. Han är född 1866.

20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?

20. Inte själv, men min sagesman.

21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

21. Kyrkoherde.

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

398

307/1290

Acc. n:r M. 10820:58.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: VästergötlandHärad: Kodbo sn.Socken: HäringsUppteckningsår: 1948

Uppgifterna lämnade av

Namn: Anders AnderssonAdress: Snicklund HäringFödelseår och födelseort: 1870 Häring

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

finns två

ett

0

0

20 procent

nej

M. 10820:59.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på *ortens dialekt*.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Skizze, Klappstein, abar, sax
Hägaffel

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

nej

12. Hur beredes
a. långhalmen?

bindes i härvar

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

skördas på s. b. långhalmvass.

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

ihland

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

ja
klippas av

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

nej

14. a. Hur ryggas taket?

med halin och måll

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

vid små hål stoppas med halin

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

fem

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

ja
där det finns palltak.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

räfte

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

i hembrakten

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

stenarbetare

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

399

307/1290

Acc. n:r M.10820:62.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: *Skaraborgs län*Härad: *Södra Vadsbo län*Socken: *Värning*Uppteckningsår: *1948*

Uppgifterna lämnade av

Namn: *Valdemar Karlsson*Adress: *Landäsen Bankäns Värning*Födelseår och födelseort: *1884 - Frösved* ✓

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

- 1 ja halmtak fins men inte vasstak
- 2 Bindetaken äro bundna med järntråd snöre är oduyligt, vide förekommer ej numrer, men jag har rivit tak som varit bundna med ~~snö~~ vide
- 3 Det fins rätt många tak som är täkta med lösh pålagd halm som hålles kvar av så kallade pållar som vi säger
- 4 a) 50 pr. b) 40 pr. c) omkring 30 pr. d) känner jag inte till (5) nej många tak har övergått till spån och tegel

M. 10820:63.

(papperst
26-67)

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

6/ den frågan antar jag har besvarats i det lösa
7/ först tar man isär kärvarna och binder sedan
rekar av dun som skall stubbas så dom blir
platta och jämna i ändan, så lägger man den ena
efter den andra från gaveln och så en bind-
spröta eller lätta som vi säger ovanpå, och sedan
binds det i alla emellan hela vägen, sedan
lägges ett rev som vi säger ovanpå det, och så
en lätta och bindes igen, så går det rev för rev
tills man kommer upp men stubbad halm
hela vägen, och så en klappbräda att stå upp
halmen så lacket blir jämt, när man kommer
en bit upp lägger man en stige längs lakat
bunden i rev över lakat med några starka
klassar på andra sidan som håller stegen
och var gång vi vill uppåt så gör man ett omslag
med stegen och binder fast honom igen
a/8/ vi använder hö fingrar att få upp halmen
med samt händeräfsa eller riva, som vi säger
handrivan är avsedd för lösa lak med påle

M.10820:64.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?
12. Hur beredes
 - a. långhalmen?
 - b. vassen?
När och hur skördas den och hur förvaras den?
13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?
 - b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?
 - c. Hur behandlas takskägget?
 - d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?
14. a. Hur ryggas taket?
 - b. Hur lagas ett söndrigt tak?
15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

8/6/ det känner ja inte till (9) några andra redskap än de jag har nämnt fördras inte
10/ handrivan är avsedd att packa åt halmen och att taket blir jämt (11) Nej
a/2/ den tvärskas på långhalmsverk och bindes i kärvar (6) har jag inte varit med om
a/3/ ja om det gamla taket är bristfälligt så täcker man på det gamla
b/ ja i vissa fall men är ej nödvändigt
c/ det skall klippas naturligtvis
d/ ej numera (14a man gör buntar av lös obunden holm räcker kärvarbotten till så går det lika bra, som hatat upp i rep så börjar man i ena ändan att fylla upp så ryggen blir vass så lägger man över sidorna med päll ett par i sänder så fort man rygger undan men så skall man också ha pälltenar vi kallar det är klenare käppar som skall stickas in i holmen på pällarna upp i ryggen så dom får hänga i åt var sitt håll

Wg.
Madeldehl
Werningstr.

Ja mina ärade vänner har jag
besvarat edra frågor så gott jag
kunnet men kan ~~de~~ jag inte
göra, och vad frågan 19 beträffar
så står jag ganska här hjälpt om
att inte en allmän svarit bara

Högskolestyrelsen

Balderns Hultstern "1"
Sandstern, Barkalla Vening

Brand -

p
om man binder taket
lär man inte gå
längre än hit sedan
får man rygga resten

M. 10820:66-

hissakallas ryfflars

detta är pället som vi kallar
som fasthåller pälten
M. 10820:67 i byggen

dom här kallas bråkar
som fasthåller vindskedet
med en knapp med knofa
spikad i underredet

vad frågan var 2
beträffar angående
snöre så skulle det
vara fjärde snöre
men det förekommer
ej

Skall man binda ett nytt

Tak så är det nog starkast att binda med
lätt, dom har en ny metod som har
kommit till nämligen, att binda utan
^{spjöt}lätt det tillgår så att man har en träl
som bilden visar den kan man snurra
på en mycket liten tråd, sedan börjar
man i ena ändan att binda en aln
emellan så drar man åt och gör ett
omslag med tråden så det blir en
halvknut som inte släpper efter och

fastsätter så hela vägen utan att nypa
av tråden, men däremot med lätt
får man nypa av tråden för vart omslag.
Skall man tärpa på det gamla taket
så får det vara en innanför som sticker
tillbaka nästan kan kallas taksticker
det är en mål av grov ståltråd med
hål i ena ändan och spets i den andra

228/1932

Acc. n:r M.10820:68.

LUF 62

362

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Wihke Skövde

Socken:

Grolanda

Uppteckningsår:

1948

tröskor el. maskin för vass

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Ture Johansson

Adress:

Nyberg Grolanda

Födelseår och födelseort:

1885 Grolanda ✓

Svar:

ja båda delar
vidjor och järntråd

nej

2 pro vass 30 pro halm
1 pro vass 35 pro halm
0 pro 50 pro halm för 50 år sen 85 pro halm
ja vi håller (spröt)

M. 10820:69.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

nej.

en bindstake som tryckes mot takkåppen (täcksprötet) för att få Taket fast medan man binder 50 cm mellan varv. bindstake, täckbräda, bindnål, att att använda när man binder med järntråd

nej.

Täckslana (täckslar) att stå på och flytta uppåt då man täcker. täckbräde (täckbräda) 30 cm lång 20 cm bred pryflad liknar ett tvettbräde. bindstake 1 meter lång 6 cm grov något krokig så att den passar efter takkåppen (sprötet) och underlaget (raften) för att få Taket så fast som möjligt

knäputor

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädning?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

Täckas sällan utanpå

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt? *klippes lätt med en bukknär*

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus? *nej*

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

ej lätt att laga

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

att dela ifrån så mycket (möl) bors som möjligt ju starkare blir taket

vassen skördas på vintern när det är is
detta är ett handelskap som man trycker framför sig tills man får en liten kerve (eller stor nek) är det stark is användes slättermaskin

jag har en skarp yxa och ett bräd 35 cm brett 10 cm bredt med detta slår man emot gren till man får skägget (örsa) två är sedan göra den sak = med borsig halm så mycket *med täckbräda*

att det blir en smal kam sedan hänger skannor (pall) 1,75 meter lång över ryggåsen med 50 cm = 4 arbetare en till att plana *avstånd från varandra* halmen en att binda två att göra halmen i ordning

M. 10820:71.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

nej

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

ravel (raft)

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

från år 1922 till nu

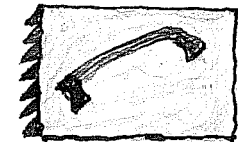
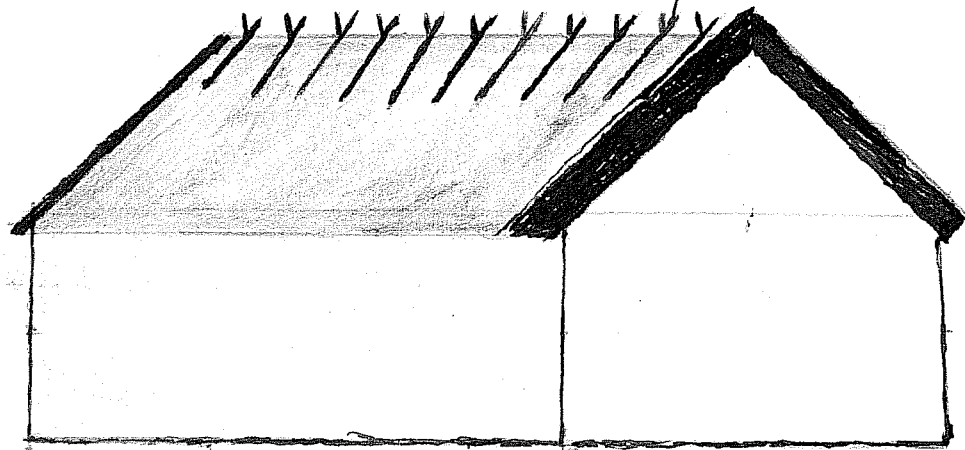
21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

grovsnickare

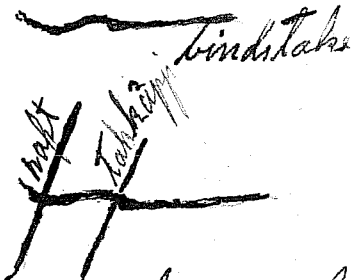
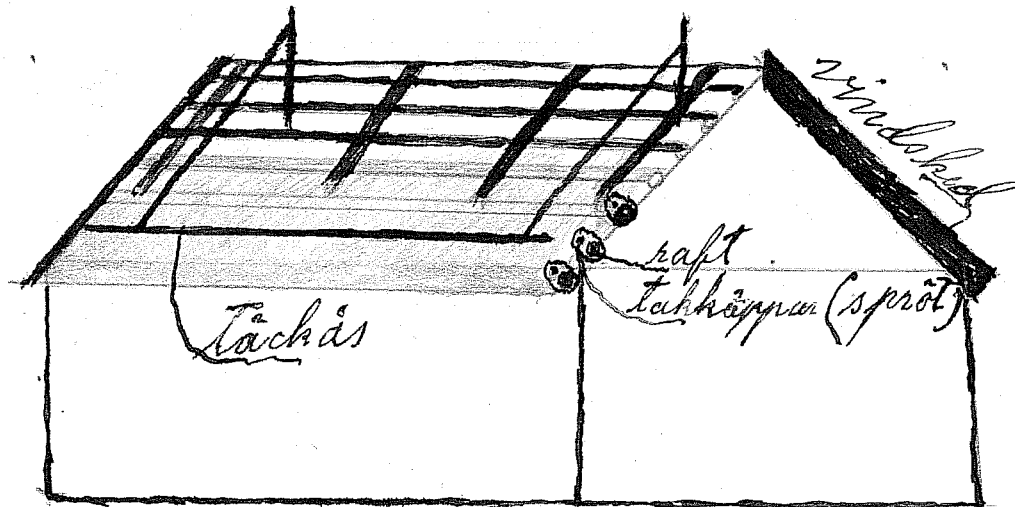
OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

no 10.72.

fråll M. 10820:72.

Täckbräde
(Täckraka)

hur den användes

bindriål 40 cm lång

359

227/19206

Acc. nr M. 10820:73.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: *Västergötland*Härad: *Vilske*Socken: *Gäla*Uppteckningsår: *1948*

Uppgifterna lämnade av

Namn: *Carl Larsson*Adress: *Gäla*Födelseår och födelseort: *9/4. 1872. Brismå.*

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt? *nej*
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan? *10%*
 - c. för 20 år sedan? *20%*
 - d. för 50 år sedan? *15%*
5. Användas (användes) takkäppar? *nej*

Svar:

Ja

Ja vidjar senare tid järntråd

trå ribbor

100 %

för närvarande förekommer inte halm

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm? *nej*

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

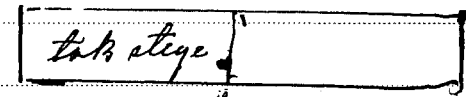
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka? *nej*

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

M.10820:74.

*en tåkstige trä trä släns 1/2 aln mellan
sammanspikad*

Täckraksa knive sav knipstäng

för i tiden användes endast täckraksa

*först slops taket till bak med raksa
sedan skars det ned knive, så väl
gjord tak stod i 40 år.*

M.10820:75

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad? *nej*

12. Hur beredes

a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

under tak

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

tags upp i lothor å drags i genom en därför gjord kamm

" " " "

på kontorn drags den med slättermaskin

varierar helt olika.

spikas upp ett brädda klippes sedan

*med små halmar och hängar af trä
gör inte ^{att} lagas så det gör tätt.*

*en 3 a 4 Personer beror på hur stort företaget är
en mindre 2 hantlångare*

M. 10820:76.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Ja
Det är omkring 50 år sedan
det var allmän sed

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ~~raff~~ (raft)?

Ja

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Sedan jag var 18 år döglov 10 tim 150.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

*Smickeri i byggnadskunde. har försökt i besvara andra
och läga ut teckningar. frågor.
Carl Jansson*

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

372

202/117 d

Acc. n:r M. 10820:77.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Uppgifterna lämnade av

Landskap: Västergötland

Namn: Carl Svensson

Härad: Viste

Adress: Krusegården Nossebro

Socken: Bäreberg

Födelseår och födelseort: 1878 Krusegården

Uppteckningsår: 1948

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Halmtak finnes fortfarande till ett ringa antal.

Halmtaken äro numera utan undantag bundna med järntråd, men banden bestod för 30-50 år sedan av sk. vidjor.

Har ej förekommit.

För närvarande c.a. 1 % av samtliga uthustak, äro halmtäckta.

För 10 år voro liksom nu omkring 1 % av taken halmtäckta.
 " 20 " sen voro halmtakens antal 2 %.
 " 50 " " " " " 95 %
 Takkäppar (takspröt) användes allmänt.

M.10820:78

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

Till övervägande delen användes från varandra isolerade band.

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

Sedan halmen utbreds och var färdig att bindas lades taksprötet på halmen och med höger hand träd-
des vidjan (tråden) ned genom halmen omkring ~~XXX~~
~~XX~~ läktan under halmen, forts. å. bil. X

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

å
Vid täckningen användes täckbox, för att få fot-
fäste mot, täckraka, som användes för att slå ta-
ket jämt, samt en räfsa att raka ned lös halm med
när taket var färdigt.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

Andra redskap har ej använts.

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-
teckning) och angiv deras be-
nämning, även på ortens dialekt.

Täckåsen bestod av en slana c.a. 15 alnar lång &
6 tuns diam. i rotändan, åsen var fästad med rep
vid ryggåsen och kunde därför placeras var den
behövdes. Täckrakan bestod av en bräda 10x14 tum
med handtag på översidan och 8-9 st. c.a. $\frac{1}{2}$ "
djupa refflor på undersidan.

Fråga 7 forts. och upp om sprötet på halmen och bands där åt så hårt
man ansåg var lagom.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Svar har lämnats under 8 a.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

Brukar ej förekomma.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

Slagtröskad halm var färdig för användning utan beredning men halm som tröskats å rågverk fick sorteras.

Vass för taktäckning har ej förekommit å denna ort.

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

I regel täcktes helt nya tak men påtäckning av gamla förekom även.

Brukar ej förekomma.

Tak-skägget jämnas genom att hugga eller klippa ^{borst} ojämnheterna. För 50 år sen lades allmänt halmtak på nya ut-
hus men numera förekommer det aldrig.

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

När båda sidor voro färdigtäckta böjdes halmen från båda sidor över ryggåsen, sedan tog man sk. stötthalm och lade jämt från sidorna till en rygg varpå lades ytterliggare (hängare) bestående av två störrar c.a. 4 alnar långa som fick hänga över ryggåsen för att hålla halmen kvar.

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

15) Numera är två man på taket, den ene breder ut halmen och den andra binder.

14 b) Man fick försöka lyfta upp halmen och sticka in ny halm i hålen.

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

Brukar ej förekomma.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

Slagtröskad halm var färdig för användning utan
beredning men halm som tröskats å rågverk fick
sorteras.

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

Vass för taktäckning har ej förekommit å denna
ort.

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

I regel täcktes helt nya tak men påtäckning av
gamla förekom även.

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

Brukar ej förekomma.

c. Hur behandlas takskägget?

Tak-skägget jämnas genom att hugga eller klippa
öjämnheterna ^{borst}

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

För 50 år sen lades allmänt halmtak på nya ut-
hus men numera förekommer det aldrig.

14. a. Hur ryggas taket?

När båda sidor voro färdigtäckta böjdes halmen
från båda sidor över ryggåsen, sedan tog man sk.
stötthalm och lade jämt från sidorna till en
rygg varpå lades ytterliggare (hängare) bestående
av två störrar c.a. 4 alnar långa som fick hänga
över ryggåsen för att hålla halmen kvar.

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15) Numera är två man på taket, den ene breder
ut halmen och den andra binder.

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

14 b) Man fick försöka lyfta upp halmen och
sticka in ny halm i hålen.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Har ej förekommit på denna ort.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

Under halmen användes alltid läkt.

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

För 50 år sedan kunde halmtak förekomma på
boningshus, men på halmen lades då i regel torv.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Svar kan möjligen lämnas på ej alltför omfat-
tande frågeformulär. Vore tacksam för någon er-
sättning.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Inom Bäreberg, Malma och Essunga socknar har jag
jag varit verksam som taktäckare vid flera till-
fällen.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Jag är mindre jordbrukare och har dessutom syss-
lat med annat arbete såsom snickeri, smide, hov-
slageri m.m.

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

302/1170

M. 10820:8/.

FOLKLIVSAR
Institutionen för
Folkning vid Lunds un

Till Folklivsarkivet,

H U N D .

370
Viste 18

Undertecknad har av Oskar Runeberg, Rågslanna, Främmostad, erhållit det frågeformulär som översänts till honom angående halmtak, men i stället för att ifylla detta formulär tar jag mig friheten att på lösa papper försöka ge en utförligare beskrivning över tillvägagångssättet vid förfärdigande av halmtak. Uppgifterna härröra sig från Västergötland, närmare bestämt från Främmostads socken i Viste härad, Skaraborgs län.

Förekomsten av halmtak på landsbygden är numera ganska ringa, beroende på att bättre och enklare taktäckningmetoder framkommit, men dessa tak har under äldre tider varit allmänt förekommande såväl på boningshus som ladugårdar och andra uthus. Halmtaken voro här på trakten s.k. bindetak, d.v.s. halmen var fastbunden vid underlaget medelst vidjor, tillverkade av klens, smidiga grenar av björk eller annat lämpligt trädalag. Tak tillverkade av löst pålagd halm med annat trätak över, har inte förekommit här under de senaste 100 åren. Ej heller tak av vass har funnits, därför att sådan ej kunnat anskaffas på nära håll, emedan någon sjö eller dylikt ej finnes i närheten. Däremot har nog tillkomsten av Främmostads Tegelbruk gjort sitt till för att tegeltaken mer och mer kommit till användning på ett ganska tidigt stadium.

Sålunda kan man konstatera, att för c:a 50 år sedan hade nästan samtliga boningshus tak av tegel, medan ladugårdarna och uthusen i regel voro täckta med halm. C:a 75 % av dessa hus hade nog tak av halm vid denna tid, men denna siffra har minskats för varje år, så att i nuvarande tid endast ett 10-tal hus inom Främmostads socken

na dylika tak, och de kommer väl inom en snar framtid att helt försvinna, eftersom nya hus givetvis inte utföras med halmtak. Vid Forngården i Främmostad har emellertid under föregående år företagits taktäckning med halm varvid undertecknad varit närvarande. och skall jag här nedan försöka ge en beskrivning över detta arbetes utförande.

Den halm som skall användas för detta ändamål bör helst vara skuren med lie, väl bärgad, tröskad på långhalmströskverk och kärvad.

Den bästa halmen för taktäckning blir dock den som tröskats med slaga, d.v.s. för hand, men denna metod av tröskning är ju numera helt bortlagd. Vidare måste halmen före användningen rensas, man löser upp kärvarna, plockar igenom dem, varvid man tar bort den lösa korta halmen och tillvaratar endast raka, obrutna lockar som ånyo sammanbindes. Detta arbete brukar utföras av ett par man medan själva täckningsarbetet pågår.

Underredet till taket består av läkt, lagda längs med taket med ett avstånd av c:a 12 tum från varandra, denna läkt benämnes här på trakten för "täckaki" och brukade klyvas ut av gran- eller tallslanor. Den första halmen som lägges på kallas för "öfvelockar", och dessa tillverkas på följande sätt: Ur en stor halmkärve plockar man ur mindre lockar med en diam. av 5-6 tum och binder om dessa med två halmband c:a 50 cm. iaär, samt hugger av dem med en yxa emellan banden så att två små kärvar erhålles av varje. Dessa placeras sedan ut efter nedersta takkanten och riktas in så att en rak och jämn kant erhålles och sedan lägges en takkäpp eller s.k. "täckspröt" ovanpå och fastbindes med ett "täckski" under. Fordom användes vidjor för detta ändamål men numera kommer vanligen galvaniserad järntråd till användning.

Till "täckspröt" användes vanligen långa smala käppar av gran eller tall, men numera av sågad läkt.

Sedan "öfselockarna" stadigt fastbundits kan ett första lager av långhalm läggas på. Man börjar därvid vid ena gaveln och breder ut ett c:a 6 tum tjockt halmager utefter hela takets längd. Detta lager skall ligga så långt ner att det helt täcker över "öfselockarna", och när detta skett bindes det fast på samma sätt som vid första bindningen. Nästa halmager utbreddes en bit högre upp på taket och fastbindes och på så sätt förfäres tills hela taket är täckt med halm.

Vid själva bindningen användes en s.k. täcknål eller "täckspeta" samt en spole med tråd. Täcknålen är en 50 cm. lång, smal trästicka med ett hål på mitten. I detta hål fastsättes trådändan och nålen nedstickas igenom halmen bredvid "täcksprötet" samt mottages av en person som definner sig under taket. Denne sticker tillbaka nålen genom halmen men vid andra sidan av "täckskriet" så att tråden kommer att ligga omkring detsamma. Personen ovanpå taket drar till sig tråden och binder ihop den omkring "täcksprötet", härunder lägger han knäet på detta och pressar ner det så att halmen ligger stadigt fast. Dessa ombindningar omkring "täckski" och "täckspröt" göres med c:a en meters mellanrum. Nästa halmager skall givetvis skylla över "täcksprötet".

Arbetsfördelningen vid taktäckning med halm brukar vara sålunda: 2 personer befinner sig på taket, den ene ~~lägger~~ breder ut halmen och den andre binder fast den, en person måste vara under taket för att återföra täcknålen, och 2 eller 3 man arbeta på marken med att göra i ordning halm och lämna upp den på taket. De personer som befinner sig på taket måste också ha fotfäste under arbetet. En sådan anordning kallas för "täckås" och består av grova slakor liggande på halmen och fastbundna med rep vid andra slakor ("takstreter") som instuckits vid takåsen. Detta rep måste befinna sig ovanför själva taket för att inte hindra utbredningen av halmen. "Täckåsen" flyttas upp allt efter som arbetet framskrider. När båda sidor av taket är täckta bör man

M. 10820:84.

Jämma till halmen så att taket blir slätt och verktyget för detta ändamål kallas här för "täckrak". Den är gjord av en brädbit i storlek c:a 25 X 40 cm. med handtag och refflad undersida. Vid ojämnheter på taket skjutes halmen uppåt med "täckrakan" och på så sätt jämnas det till.

Halmen som bildar takskägg skall också avskäras jäms med de förut avhuggna "öfsellockarna" och detta sker bäst om man håller en yxa under halmen och står ovanpå med en träklubba ("packeträ") Detta arbete måste utföras noggrant så att en rak och jämn kant erhålles.

Till ryggningen av taket användes lös okärrvad halv, t. ex. sådan som kasserats vid reningen av täckhalmen. Med denna halv pålägges ett 40-50 cm. tjockt lager ovanpå själva takåsen och packas väl så att taket blir tätt, helst bör halmen vara fuktig vid påläggandet, då det är lättare att packa ihop den tätt. Denna procedur kallas här för "att möna taket". Ovanpå halmen hänges samtidigt s. k. "klätte" för att hålla fast den, och dessa består ~~av~~ av c:a 1½ m. långa, runda eller kluvna stänger av gran eller tall och som sammanfogats två och två i övre änden med en träplugg. Dessa "klättepar" hängas över takåsen med ett mellanrum av 70-80 cm. och med en skänkel åt vardera sidan samt riktas in så att de bilda rak linje takåsen efter. Längst ute vid gavlarna användes ett "klättepar" som kallas "uteliggare" och detta är så långt att det räcker ända ner till takskägget och hindrar halmen att blåsa loss. Vid vinskedarnas övre ända brukade en spetsig käpp anbringas och den kallades för "skatskräck". Därmed skulle taket vara färdigt.

Ett gammalt halmtak kan även täckas på med frisk halv under förutsättning att träunderlaget är helt och halmen noggrunda väl bibehållen. detta förfaringssätt sparar ju både tid och material.

M.10820:85.

De boningshus som förr i tiden voro täckta med halm, hade i regel en del av taket belagt med gräsbevuxen tofv, för att minska brandfaran. Ett väl utfört halmtak med prima material anses kunna hålla i 20-25 år.

Härmed avslutas denna beskrivning och hoppas jag att uppgifterna kunna komma till användning. Ett par enkla ritningar medsändes även. Skulle mot förmodan någon av uppgifterna vara oklar, står jag gärna till tjänst med kompletterande upplysningar.

Främmostad den 25 Jan 1948.

Sven Främmostad
.....

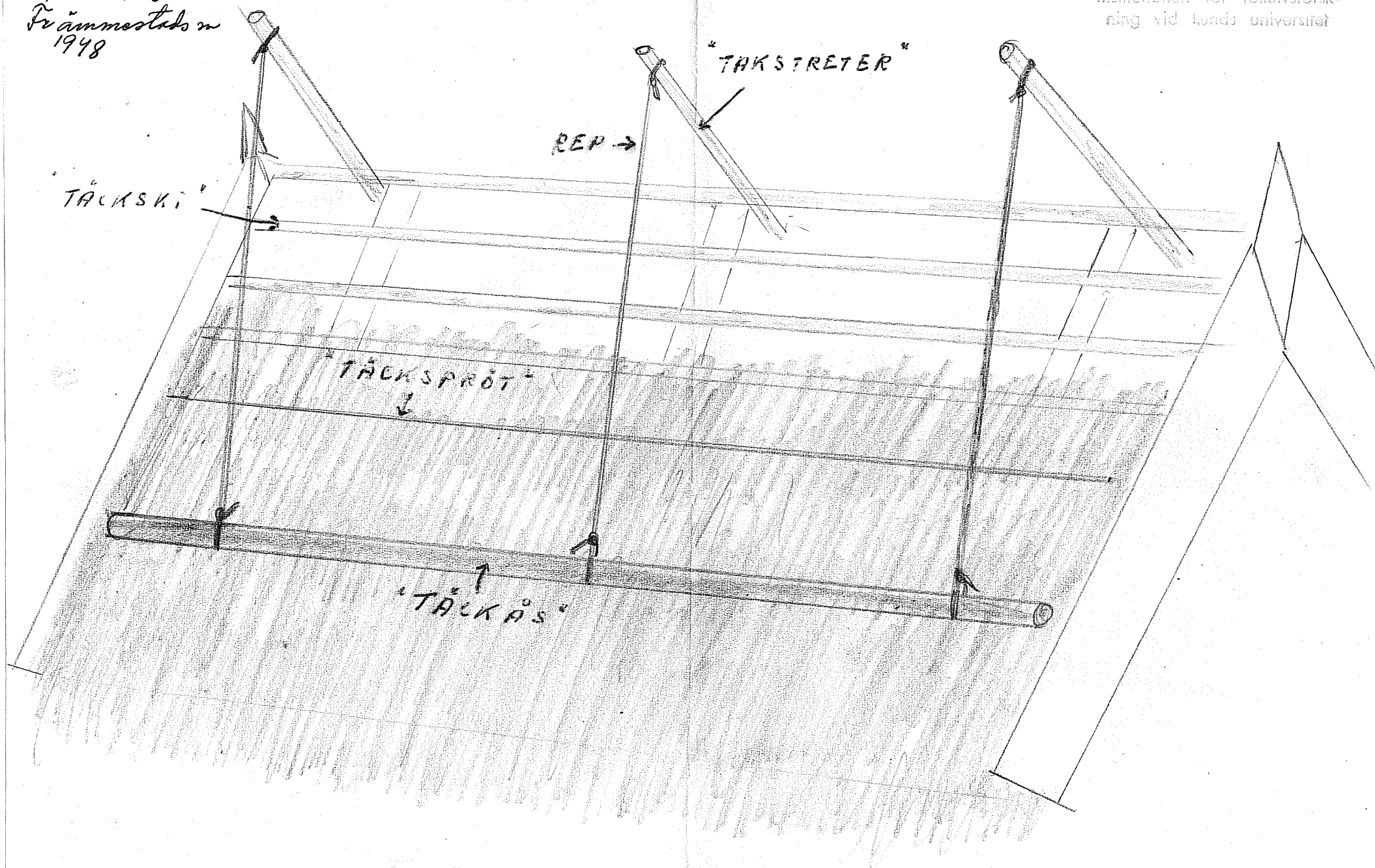
Postadr: Sven Främmostad.

F R Å M M E S T A D.

Vg.
Viste hd.
Främmostads m
1948

M.10820:86.

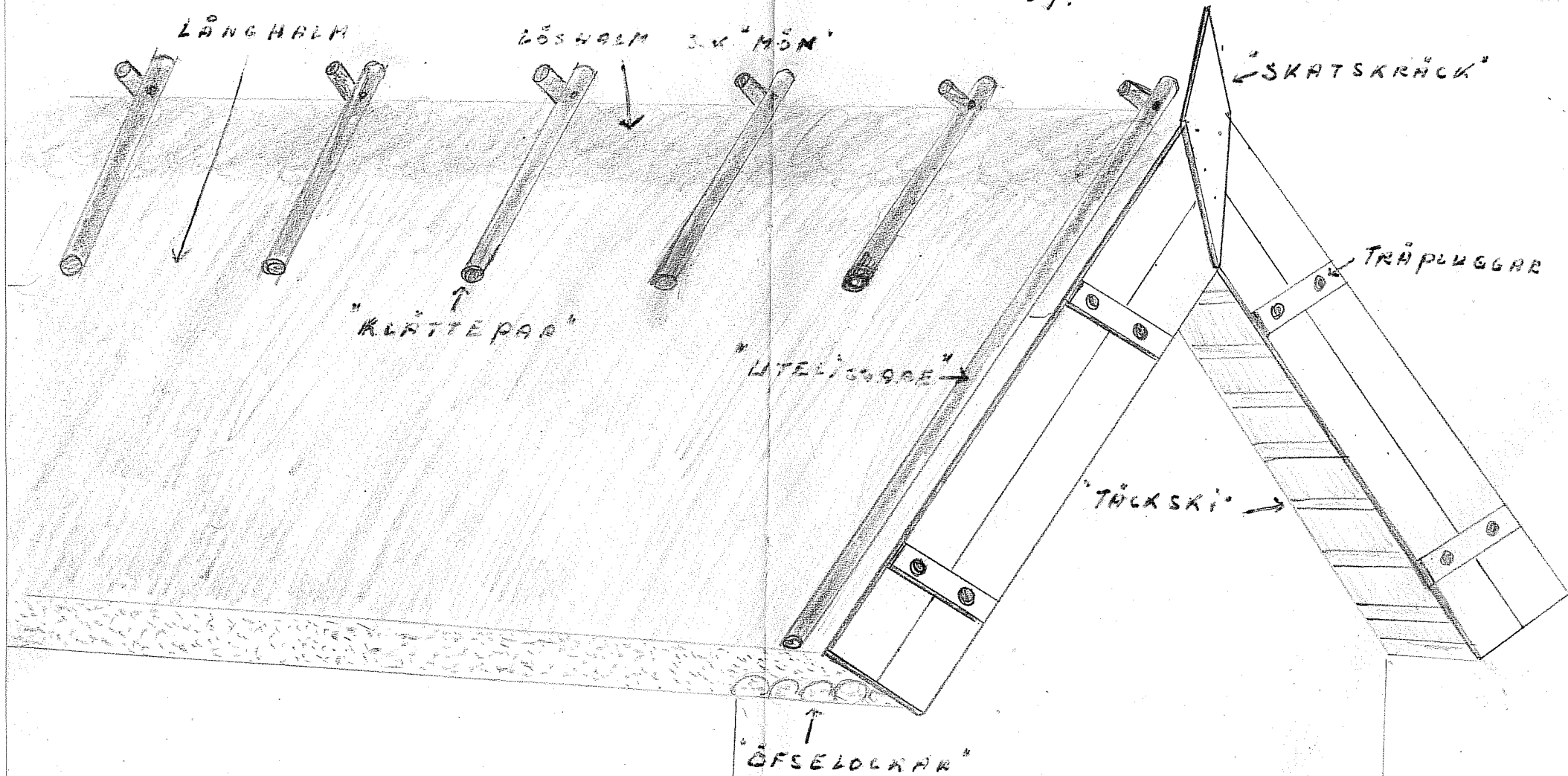
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

SKISS ÖVER HALMTAK.

M. 10820:87.

FÖLJANDE SKISS
Illustration till F. 10820:87
p. 10820:87

2/9
v. 10820